

Met deze nieuwsbrief wil ik op een verantwoorde en onafhankelijke manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van mijzelf en kunnen in geen enkel opzicht toegeschreven worden aan welbepaalde organisaties of onderwijsnetten en/of -koepels. Ik streef er naar om mijn standpunten grondig en, waar mogelijk, ook wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat de kritische lezer toe om de gebruikte informatie te verifiëren. Reageren op de bijdragen uit deze nieuwsbrief kan en mag altijd. Wie reageert, geeft mij automatisch en impliciet de toestemming om desgevallend zijn reactie integraal of samengevat én op naam in deze nieuwsbrief weer te geven.

www.nieuwsbriefleren.be
nieuwsbrief.leren@gmail.com

Jaargang 13
september 2013

Over een zelfbenoemde visionair, het intrappen van een open deur en een nieuwe vorm van discriminatie. Met andere woorden: voorwoord

Het schooljaar is weer opgestart. Terwijl je dit nummer leest, beginnen alle puzzelstukjes waarschijnlijk min of meer op zijn plaats te vallen. Nagenoeg onmiddellijk heeft de onderwijsminister zichzelf in het weekblad *Knack*¹ uitgeroepen als een visionair. Daarbij heeft hij zowel het Vlaamse lerarencorps als de ouders geschouwd door aan te geven dat hij lak heeft aan de beoordeling door de ouders (5,8/10) en de leerkrachten (4,4/10) van zijn beleid en realisaties. Het getuigt van een zekere hoogmoedswaanzin van zijn kant om te stellen dat hij liever een goede dan een populaire onderwijsminister is. Dit doet me denken aan het rapport *Der Fall Schreber*² zoals dat in 1911 door een Oostenrijkse psychiater gepubliceerd werd. In dit rapport wordt duidelijk aangetoond dat Daniël Paul Schreber alle abnormaliteit niet bij zichzelf maar bij de anderen legt. Trouwens: is het niet de taak van de Geschiedenis om iemand achteraf uit te roepen tot visionair? Nog daargelaten dat veel onderwijsmensen nog steeds op zoek zijn naar een coherentie visie bij de minister. Kort samengevat: het is duidelijk dat de onderwijsminister voor zichzelf andere en veel minder strenge evaluatiecriteria hanteert dan voor de scholen en de onderwijsbegeleidingsdiensten. En intussen blijven de belangrijke en dringende onderwijsvragen onbeantwoord liggen.

Dat het lezen van de Vlaamse jeugd er geleidelijk aan op achteruit gaat, signaleer ik al jaren aan mijn studenten in de module over lezen die ik geef in de Banaba-opleiding *Zorgverbreding en remediërend leren* aan de Vives-hogeschool Campus Brugge, in de module orthodidactiek die ik geef aan de Dhos-opleiding van het bisdom Gent, in de vele vormingen die ik geef over de nieuwe AVI-procedure en vorig jaar ook in de module lezen die ik gaf in de Banaba-opleiding *Zorgverbreding en remediërend leren* aan de *Thomas More* Hogeschool Campus Turnhout. Ook in mijn nieuwsbrieven kwam dit herhaaldelijk aan bod. De opeenvolgende PISA-onderzoeken hebben dat proces duidelijk en cijfermatig aangetoond. Dit is echt geen verdienste van normeringsonderzoeken die met persberichten een open deur instampen. Het is logisch dat dit proces zich weerspiegelt in deze onderzoeken naar het lezen. Ik maak mij trouwens sterk dat het pilootonderzoek naar de noodzaak van een Vlaamse normering voor de nieuwe AVI-procedure iets gelijkaardig zal aantonen. *Nil novi sub sole*³ dus.

Een kort krantenbericht in het *Nieuwsblad* van maandag 29 juli 2013 trok mijn aandacht. Het maakte me er bewust van dat er bijna ongemerkt, vooral in het secundair/voortgezet onderwijs, een nieuwe vorm van discriminatie is binnengeslopen. Voornamelijk door het voorbarig of onterecht gebruiken van een tuchtprocedure die tot schooluitsluiting leidt. Dit is een fenomeen dat niet alleen in Vlaanderen maar ook in Nederland aan de orde van de dag is. Dit aanpakken zou pas een echte uitdaging zijn voor minister van onderwijs Pascal Smet en zijn onderwijsinspectie. Want het probleem gaat dieper dan dat. Het beleid zou de moed moeten hebben om na te gaan hoeveel 'moeilijke' leerlingen door hun school, terwijl er geen tuchtprocedure wordt opgestart, toch actief aangemoedigd worden om voor het volgende schooljaar een andere school te zoeken (met als 'aanmoediging' dat men hen anders niet meer zal inschrijven). Op zich een goede maatregel, wordt de tuchtprocedure die tot uitsluiting leidt door sommige scholen toch misbruikt om een bepaald publiek (niet) te krijgen. Hetzelfde geldt voor de 'vriendelijke verzoeken' om voor het volgende schooljaar een andere school te zoeken. Met andere woorden: wie niet overeenkomt met het gewenste leerlingenbeeld, 'mag' gaan. Ook dit is een vorm van sociale uitsluiting en gaat in tegen het gelijke onderwijskansenbeleid.

Recordaantal leerlingen van school gestuurd

Bijna 2.500 leerlingen werden vorig jaar definitief geschorst en van school gestuurd. Een absoluut record. In drie jaar tijd nam het aantal uitgesloten scholieren met een derde toe. In 2012 stond de teller in Vlaanderen op 2.474 dossiers. Verhoudingsgewijs tekent Brussel voor een nog forsere stijging: van 84 tuchtprocedures naar 150. Voornamelijk jongens vliegen van de schoolbanken. De voorzitter van de Vlaamse Scholierenkoepel, Lyle Muns, spreekt van een 'schrikwekkende evolutie' en vindt dat schoolbesturen 'te snel gebruikmaken van het instrument'. (mgh)

Het Nieuwsblad, maandag 29 juli 2013

¹ MARTENS, P. en ZUALLAERT, J., 'Het rapport van minister van onderwijs Pascal Smet. 'Ik ben liever een goede dan een populaire minister'', *Knack*, jaargang 43 (2013), 28 augustus tot 3 september 2013, nr.35, p. 48-51.

² FREUD, S., 'Psychoanalytische Bemerkungen über einen autobiographisch beschriebenen Fall von Paranoia', *Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen*. Jaargang 3 (1911), nr.1, p. 9-68.

(Voor de verzamelaars: http://ia700209.us.archive.org/5/items/jahrbuchFuumlrPsychoanalytischeUndPsychopathologischeForschungen/jahrbuch_III_a_1911.pdf)

³ *Nil novi sub sole*: Niets nieuws onder de zon.

Intussen blijft het hier vragen regenen in verband met nascholingen over de nieuwe AVI-procedure. Meer en meer scholen geven aan de invoering ervan niet langer te willen uitstellen. Daarenboven grijpen veel van die scholen meteen de kans om hun leesbeleid grondig te herzien. Daarin ligt voor mij de echte meerwaarde van deze nieuwe procedure. Mensen die mijn lezingen gevolgd hebben, weten onderhand dat ik daar sterk de nadruk op leg. In de nabije toekomst verschijnen er twee tijdschriftartikels die dat nog maar eens zullen aantonen. Tijd voor de mensen die mij een 'valse profeet' noemden om het schaamrood op de wangen te krijgen.

Ook de bibliotheken erkennen de onafwendbaarheid van de nieuwe AVI-indeling. Ik kreeg zelfs de vraag om voor een bibliotheek een avondlezing te geven voor leerkrachten van het 1^e en 2^e leerjaar, zorgjuffen en ouders van beginnende lezertjes. Een uitnodiging die ik niet kon afslaan. Op hun vraag maakte ik voor de ouders een Vlaamse folder over de nieuwe AVI-procedure. Ik liet die onder andere proeflezen door de lezers van mijn kleine AVI-kenniscentrum op Facebook. Na enkele aanpassingen stel ik die nu gratis ter beschikking van iedereen die er belangstelling voor heeft. Meer hierover lees je in deze nieuwsbrief.

Mijn vertaling van het boek *Visible Learning* van John Hattie nadert zijn voltooiing. Geleidelijk aan zal ik het werk aan mijn onderwijsblogs en websites weer opnemen. Het feit dat ze zelfs na maandenlang stilgelegen te hebben nog dagelijks tientallen bezoekers trekken, geeft aan dat ze nog altijd zin hebben. Om het met Jan Pieterszoon Coen, de gouverneur-generaal van de *Vereenigde Oost-Indische Compagnie* en de Amerikaanse generaal Douglas MacArthur te zeggen: 'Dispereert niet', 'I shall return' 😊.

Lieven

Hoe ouders leren omgaan met het nieuwe AVI-systeem?

Met de komst van de nieuwe AVI-procedure kunnen we nog minder dan vroeger spreken over een 'leesniveau'. De aanduidingen op de toetsen en kaarten geven immers de periode aan waarvoor ze genormeerd zijn. Hiermee ligt de tijd dat de ouders met hun kind naar de boekhandel of de bibliotheek gingen om een boekje met het juiste cijfer aan te kopen of te ontlenen, hopelijk definitief achter de rug. Het opent ook perspectieven om ouders en kinderen naar een betere en een totale leeservaring te (bege)leiden. Deze houdt in dat het technisch lezen zijn juiste waarde krijgt aangemeten. Zoals jullie weten omschrijf ik deze totale leeservaring graag met een metafoor:

De auto (het technisch lezen) brengt ons via de snelweg (het begrijpend lezen) doorheen het landschap (het leesplezier) naar onze eindbestemming (het integrerend lezen).

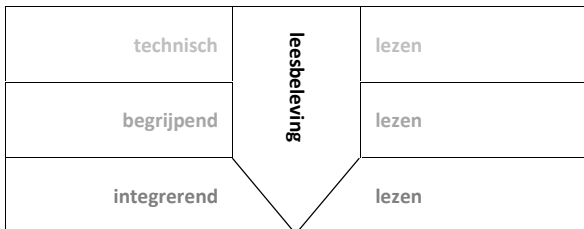
Technisch lezen beperkt zich tot het decoderen zonder meer: vlot technisch lezen komt neer op het snel en nauwkeurig samenvoegen van letters tot woorden en het snel en nauwkeurig samenvoegen van woorden tot zinnen, al dan niet binnen de context van een volledige tekst. Net zoals het leren rijden met de auto, moet je heel wat processen automatiseren. Dat decoderen heeft echter maar zin als je het gebruikt voor een welbepaald doel. Aan de limiet gezien is dat doel het opdoen van kennis die je dan integreert in jouw bestaande kennissysteem aan de hand van flexibele en open verbanden die voortdurend aan verandering onderhevig zijn. Die verbanden zijn flexibel en open omdat ze bij het lezen van iedere nieuwe tekst weer aangepast kunnen worden. Dit noemen we het integrerend lezen. Voor wie daaraan toe zijn, moeten we eerst begrijpen wat we gelezen hebben. Dit doen we door aan hetgene we gedecodeerd hebben op het niveau van de tekst de juiste betekenis te geven aan de hand van verschillende strategieën: het begrijpend lezen zoals we het kennen. Het is belangrijk dat we aan dit alles plezier beleven: kunnen en mogen we genieten van het technisch en begrijpend lezen of is het een taak die we met tegenzin opnemen. Om het met een uitbreiding van de metafoor te zeggen:

Rijden we door een gevarieerd en boeiend landschap dat ons uitnodigt om het te verkennen of door een monotoon, desolaat en vijandig landschap dat we snel achter ons willen laten?

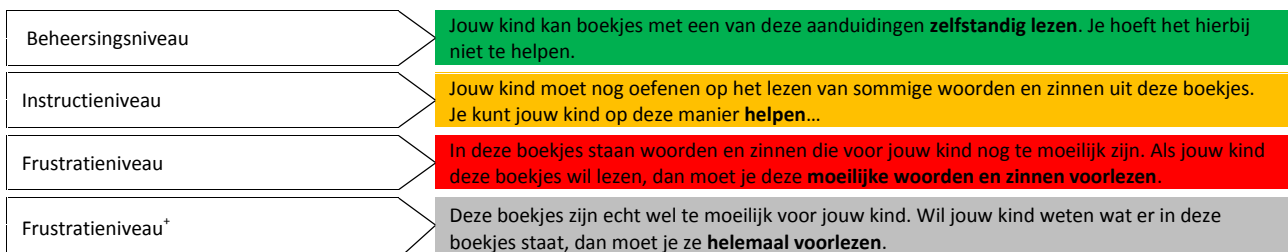
De leesbegeleider speelt een belangrijke rol in het scheppen van een gevarieerd en boeiend landschap dat de lezer uitnodigt om het te verkennen en er plezier aan te beleven. Het kind laten kiezen over welk onderwerp het iets wil lezen, een ruim leesaanbod creëren, praten over lezen en de eigen leeservaringen, ... zijn even zovele mogelijkheden om dit te realiseren.

Vlot leren lezen in de ruime betekenis van het woord (zie hierboven) is een zaak van veel en met plezier lezen. Om voldoende effectieve leestijd te realiseren hebben we in de meeste gevallen ook de hulp van de ouders nodig. Het

zinnetje dat door nagenoeg alle leerkrachten en leesbegeleiders oneindig veel keren gebruikt wordt in gesprekken met ouder is: ‘Je moet elke dag tien minuten met jouw kind lezen’. Helaas wordt er daar te weinig bij uitgelegd wat er daarmee bedoeld wordt. We mogen van de meeste ouders niet zonder meer verwachten dat zij leesdidactici in de ruime zin van het woord zijn. Effectieve leesbegeleiding houdt immers in dat men tegelijkertijd oog heeft voor het technisch, begrijpend en integrerend lezen en het leesplezier. Waar er een zekere chronologie is bij het technische, begrijpend en integrerend lezen, is het leesplezier – of laten we het vanaf nu misschien beter de leesbeleving noemen – de rode draad doorheen deze drie min of meer chronologische leesfasen. Ik gebruik de uitdrukking ‘min of meer’ bewust, omdat van in het begin het technisch en begrijpend lezen elkaar een stukje overlappen waarbij de nadruk op het technisch lezen geleidelijk aan afneemt ten gunste van het begrijpend lezen.

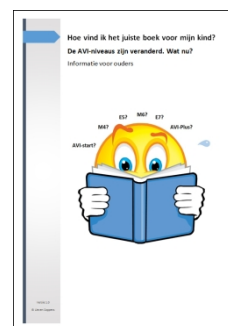
Het belangrijkste is hierbij dat we de ouders correct informeren. Dit betekent dat we veel meer meedelen dan het hoogst behaalde instructieniveau. Anders zijn we onmiddellijk terug bij de terreur van de AVI-niveaus die we juist wensen te vermijden. De eerste stap die we hierbij dienen te zetten is dat we niet langer één ‘cijfer’ (van 1 tot en met 9 of van AVI-start tot AVI-Plus) meedelen, maar aan de ouders uitleggen wat het kind al zelfstandig kan, waarop het moet oefenen en waar het nog niet aan toe is. Daarbij is het belangrijk dat we de nodige nuancerings gebruiken. Kort samengevat komt het hier op neer: mits de juiste begeleiding kan en mag het kind, ook dat met leesproblemen, thuis alles lezen. Vlot leren lezen is een zaak van veel en op de juiste manier oefenen. Daarom ben ik er voorstander van om de ouders niet aan de hand van het hoogst behaalde instructieniveau te informeren, maar hen duidelijk te maken wat hun kind zelfstandig moet kunnen lezen, waarop hun kind nog gericht moet oefenen en wat in principe nog te moeilijk is voor hun kind maar hoe ze dit kunnen opvangen. Ik maak dit duidelijk in onderstaand schema:

Hierbij moet men de ouders concreet en praktisch informeren over de hulp die het kind moet krijgen voor de moeilijkheden die het op instructieniveau ontmoet (zie hierboven).

De aandachtige lezer is het zeker niet ontgaan dat ik aan de klassieke indeling van Chris Struiksma een extra niveau, het *frustratieniveau*⁺ heb toegevoegd. Sommige boekjes op frustratieniveau liggen immers nog in de zone van de naaste ontwikkeling van het kind. Ik denk hierbij aan boekjes die maximaal een tweetal AVI-aanduidingen hoger liggen dan het hoogst behaalde instructieniveau. Boekjes die nog hoger liggen, bieden in verhouding tot de inspanningen te weinig leeransen. Vandaar de aanduiding *frustratieniveau*⁺. Deze laat ik dan gewoon voorlezen door de ouders, met als enige bedoeling het leesplezier en de leeservaring van het kind te blijven stimuleren. Daarbij zal de voorlezer er moeten op toezien dat het kind het voorgelezen ook effectief begrijpt. Dit brengt ons dan meteen tot een van de belangrijkste voorwaarden voor het begrijpend lezen, het begrijpend luisteren. In principe breiden we dan het leesvoer voor de leerlingen enorm uit: ze mogen alles lezen vanaf het onderste beheersingsniveau tot en met het hoogst behaalde instructieniveau. Hoger (frustratieniveau) mag ook, maar dan is er geen sprake meer van instructie maar wel van ondersteuning door gedeeltelijk of volledig voor te lezen.

Ik vermeldde in mijn voorwoord al dat ik op vraag van een bibliotheek een ouderfolder maakte met een woordje uitleg over de nieuwe AVI-procedure (zie afbeelding hiernaast). Hierin spreek ik niet alleen over de nieuwe aanduidingen. Ik leg ook uit hoe ouders nu een boekje kunnen kiezen voor hun kind. Deze uitleg gaat volledig uit van de hierboven beschreven visie: je deelt aan de ouders zowel het beheersings-, instructie- als frustratieniveau mee. Elk van deze niveaus staat voor een bepaalde manier van (voor)lezen, die ook vermeld wordt. In de folder zit een los blaadje waarop de leerkracht het behaalde niveau volgens de bovenvermelde manier kan aanduiden. In principe kan de leerkracht dit na ieder afnamemoment met de leerling meegeven. Bemerkt dat dit schema altijd voor alle AVI-aanduidingen wordt ingekleurd. Dit benadrukt voor de ouders dat leren lezen een ontwikkelingsproces is en zorgt ervoor dat ouders en kinderen zich niet langer vastpinnen op één 'niveau'. Ik geef een voorbeeld:

AVI-Start	AVI-M3	AVI-E3	AVI-M4	AVI-E4	AVI-M5	AVI-E5	AVI-M6	AVI-E6	AVI-M7	AVI-E7	AVI-Plus
-----------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	----------

Deze leerling kan alles van AVI-start tot en met AVI-M4 zelfstandig lezen en heeft gerichte hulp nodig bij alles van AVI-E4 tot en met AVI-M6. Bij AVI-E6 en AVI-M7 leest de ouder de moeilijke woorden en zinnen gewoon voor, bij alles daarboven (AVI-E7 en AVI-plus) wordt het volledige boekje voorgelezen. Vanzelfsprekend kan dit er voor een andere leerling ook zo uit zien:

AVI-Start	AVI-M3	AVI-E3	AVI-M4	AVI-E4	AVI-M5	AVI-E5	AVI-M6	AVI-E6	AVI-M7	AVI-E7	AVI-Plus
-----------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	----------

of voor een beginnende lezer zo:

AVI-Start	AVI-M3	AVI-E3	AVI-M4	AVI-E4	AVI-M5	AVI-E5	AVI-M6	AVI-E6	AVI-M7	AVI-E7	AVI-Plus
-----------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	----------

Vanaf nu stel ik deze folder gratis ter beschikking van iedereen die deze visie onderschrijft. Maar niet zomaar. Ik stel hem als beveiligd pdf-bestand beschikbaar op <http://users.skynet.be/lieven.coppens/voorjullie.htm>. Deze folder kun je nog niet afdrukken. Wil je hem gebruiken, dan stuur je naar folderavi@gmail.com het logo van jouw school of begeleidingscentrum. Ik voeg dat logo in op de plaats waar nu het logo van 'de bib' staat en stuur jullie een pdf-bestand terug dat jullie wel kunnen afdrukken. Op die manier kan de inhoud niet aangepast worden. Omdat ik vind dat de visie achter deze folder niet verloren mag gaan. Suggesties om de folder te verbeteren zijn altijd welkom. Wie zijn logo heeft opgestuurd, krijgt dan automatisch de gewijzigde folder toegestuurd.

In de marge: Ouders, kinderen en het Internet

Hoewel het niet rechtstreeks verband houdt met het onderwijs, wil ik toch even jullie aandacht vestigen op een *Knack*-artikel over een Europees onderzoek¹ naar het gebruik van het Internet door kinderen². De bedoeling van het onderzoek wordt perfect weergegeven in de inleidende smaakmaker van het artikel:

Een oogje in het zeil houden, actief ingrijpen of gewoon niets doen? Ouders hebben soms geen idee hoe ze het internetgedrag van hun kroost het best begeleiden. Een grootschalig Europees onderzoek wil papa's en mama's uit 25 landen van elkaars aanpak laten leren. 'David Cameron verkleint met zijn pornofilter ook de kans voor jongeren om hun online weerbaarheid te trainen'.³

Aangezien leerkrachten hierover vaak vragen krijgen van ouders, verdient het hier toch een plaats. Niet alleen omwille van het inzicht dat het geeft in deze situatie, maar ook omwille van de 5 tips voor leerkrachten die in de kantlijn van dit artikel (p. 38) zonder referentie overgenomen werden uit een doctoraatsonderzoek van de KU Leuven.

Om geen afbreuk te doen aan het werk van de auteur, verwijst ik jullie graag door naar het *Knack*-artikel zelf.

¹ Zie hiervoor: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx>.

² LAHOUSSE, E., "Te veel bescherming maakt kinderen kwetsbaar. 'Jongeren en internet', *Knack*, jaargang 43 (2013), 14 tot 20 augustus 2013, nr.33, p. 36-39.

³ LAHOUSSE, E., "Te veel bescherming maakt kinderen kwetsbaar. 'Jongeren en internet', *Knack*, jaargang 43 (2013), 14 tot 20 augustus 2013, nr.33, p. 36.